

Avisudklip

fra

BOGEN OM DET STORE SØLVKAR

Fundet i Gundestrup i 1891.

Arkæologi. Gårdejer Chresten Mogensen, der graver tørv i en mose i Himmerland, gør et sensationelt fund.

Gådefulde guder fra Gundestrup

△ Den siddende figur øverst med hjortetakkerne er den keltiske gud Cernunnos, der i højre hånd holder den typiske halsring – kaldet en *torques*. Og de tre mænd til højre på pladen i midten blæser på *carnyx*. Træk for

træk kan vi identificere figurer og ting – ofte endda ved navn; men sammenstillingen og sceneriernes dybere betydning undslipper os stadig. – Fototypier af plader fra *Nordiske Fortidsminder* bd. 1, 1890-1903.

10 • 1890-1900

»Det er sikkert et af de mest storartede og interessante fund, der nogensinde er gjort i Norden«, skrev *Løgstør Avis* med klædelig jysk stolthed og sparsom brug af store ord, da man i foråret 1891 kunne bringe en lokal nyhed ud over det sædvanlige, nemlig fundet af den store sølvkedel i Rævemosen ved *Gundestrup*. Skønt danske arkæologer gennem tiderne har hjerget adskilligt, der påkalder sig international interesse, er og bliver Gundestrup-keglen vel toppen – lige så gådefuld og omdiskuteret som Englands berømte oldtidshelligdom Stonehenge, og måske endda i familie med Stonehenge?

Gårdejer Chresten Mogensen og hans folk gravede tørv i mosen, da spaden ramte noget blik – eller var det sølv? Fra første sekund var de opmærksomme på, at det kunne være værdifuldt, og gravede meget forsigtigt videre, indtil størstedelen af fundet – som bestod af løse plader – var dukket op. Samme aften blev stedet opsøgt af en husmand, der fandt yderligere tre plader.

Rygtene spredtes lynhurtigt. Såvel sognepræsten som postmesteren i Års tog hånd om sagen og anmeldte den omgående til nærmeste politimyndighed; det ville i Estrup-tidens Jylland sige gendarmeriet. Tilfældigvis var chefen for Hobro distrikt – løjtnant Daniel Bruun – en ivrig amatør-arkæolog, der både udførte en fagligt korrekt undersøgelse af findestedet og sørgede for at keglen blev indsendt til Oldnordisk Museum. Allerede året efter kunne direktøren Sophus Müller fremlægge en videnskabelig redegørelse.

Alle havde handlet med kompetence og åndsnærværelse, og alt, hvad der overhovedet kunne oplyses, vidste man derfor også. Det har ikke forhindret en hundrede år lang debat, hvor forskerne har stået meget langt fra hinanden – endda helt bogstaveligt. Kun så meget syntes sikkert, at den *ikke* er fremstillet i Danmark, selv om forfatteren Johannes V. Jensen senere »læste« billederne som en skildring af livet i jernalderens Himmerland. Nogle har ligefrem ment, den var lavet i Asien. De fleste gættede på et sted i Europa, og da man kan identificere i hvert fald nogle af figurerne som keltiske guder (kelte – fællesbetegnelse for et folk, der boede i en stor bue nord om Middelhavsbækkenet), har man ladet blikket flakke fra Frankrig i vest til Balkan i sydøst. For tiden holder man på det sidste og antager, at karret blev smedet o. 100 e.Kr. Men så er der ingen forbindelse til Jensens himmerlandske forfædre – og da slet ikke til Stonehenge, der beviseligt er mange hundrede år ældre.

▷ Godt ti kilogram sølv medgik der til fremstillingen af den ca. 41 cm dybe og 69 cm brede Gundestrupkedel, som – sammen med bundpladen – ses afbildet her. Flere forskellige sølvsmede arbejdede på reliefferne, og visse partier blev ydermere fremhævet med forgyldning.

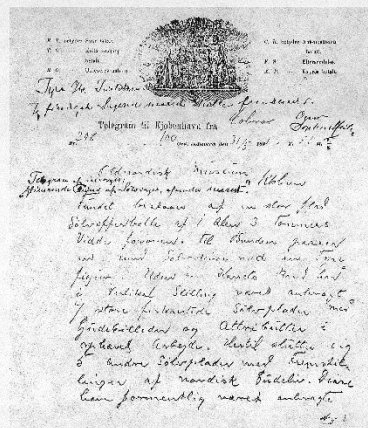
I dag er det den herskende teori, at keglen er fremstillet i grænseegnen mellem Bulgarien og Rumænien. Den har været en uhyre stor og sjælden skat, og hvordan den er sluppet bort fra sin hjemstavn for at ende i Himmerland er ikke den mindste gåde.

Gundestrupkedlens fantasiverden appellerer stadig til fantasien. – Nationalmuseet.

▽ J. J. A. Worsaae – arkæologiens solkonge – døde uventet i 1885, og sceptret tilfaldt Sophus Müller.

Hans flid og dygtighed var legendarisk. Men det var hans arrogance og tyranniske adfærd desværre også. Som direktør for Oldnordisk Museum skyggede han bevidst for andres udfoldelse. – Udal, foto i Det kgl. Bibliotek.

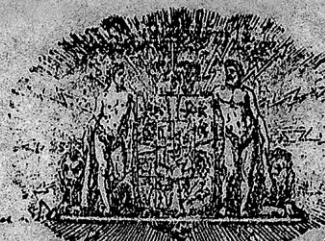

Δ Løjtnant Daniel Bruun skrev en længere udgravningsberetning, som han sendte til København – og han havde så travlt, at brevposten var for langsom. Den blev derfor telegraferet! Dette er bare side et – dateret 31. maj 1891, tre dage efter fundet. – Nationalmuseet.

1890-1900 • 11

R. P. betyder Svar betalt
T. C. Kollationering
betalt.
R. O. Udleveres udbetalt

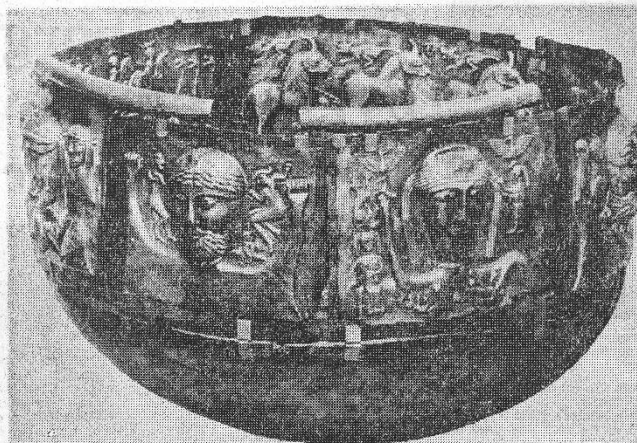

G. R. betyder Ankomsthæve
betalt.
P. S. Efterseendelse.
X. P. Ekspres betalt

Tyske Yr. T. 1891
af Fredrik Løjtnant Daniel Bruun
Telegram til Kjøbenhavn fra København Dato
Nr. 218 100 Ord, indleveret den 31/5 1891 T. 51 M. 2

Telegram af Løjtnant Daniel Bruun
afleveret af Løjtnant Daniel Bruun
Fundet bestaaende af en stor, rund
Sølvsølvkugle af i alene 3 Tommer
Vidde foranvendt til Bunden paa en
en rund Sølvsølvkugle med en
figur. Uden om Kuglets Rand har
i Vertikal Stilling været anbragt
7 store firkantede Sølvsølver med
Gudebilleder og Attributter i
ophaaret Arbejde. Hertil sluttes sig
5 andre Sølvsølver med forskellige
tinger af nordisk Gudeliv. Disse
have formentlig været anbragte

Δ Løjtnant Daniel Bruun skrev en længere udgravningsberetning, som han sendte til København – og han havde så travlt, at brevposten var for langsom. Den blev derfor telegraferet! Dette er bare side ét – dateret 31. maj 1891, tre dage efter fundet. – Nationalmuseet.

Gundestrupkarret som det i dag fremtræder på Nationalmuseet. Bemærk at de fundne vulster er anvendt som kant på karret.

Ny diskussion om Gundestrupkarret

■ Den store sølvkedel fra Gundestrup ved Aars, der blev fundet i 1891 trekvart meter nede i Rævmosen, er kommet i arkæologernes søgelys igen.

Det var ikke et helt kar, de undrende tørvegravere fik på spaden dengang. De billedprydede plader lå flået fra hinanden, samlet i den skålformede underdel.

Karret måtte altså rekonstrueres, men det vakte ikke særlige vanskeligheder. De firkantede billedplader lod sig forene til en omløbende frise med figurer indvendig og udvendig, og alle plader har på alle kanter spor af lodning.

Et par runde vulster uden loddespor blev anbragt øverst på randen som en - desværre - ufuldstændig - kantering, og en rund plade, der heller ikke ses at have været fastgjort, blev lagt løst i bunden af karret.

Museumsinspektør Thorkild Ramskou har som så mange andre spekuleret over de mange problemer, som rejser sig i forbindelse med Gundestrupkarret, og i det nyeste nummer af tidskriftet »Skalk« kaster han en brand ind i sjælen på de mange, der har beskæftiget sig med karret.

Han skriver, at der næppe kan rettes indvending mod selve karrets form, men andre detaljer på karret, der er udstillet på Nationalmuseet og har en tro kopi på Aars museum, kan efter Ramskous mening forekomme diskutabile.

Thorkild Ramskou hæfter

sig især ved den runde plade, som er anbragt løst i bunden af karret, hvilken placering han synes er urimelig, uanset hvad karret har været brugt til.

Det har sandsynligvis været flydende varer, som helt har skjult pladen, og som har været i vejen, når de sidste rester i karret skulle øses op, især da pladen ligger løst.

Ramskou foreslår, som en mulig løsning, at karret har været dækket af et trælag, som er gået til i tidens løb uden at efterlade sig spor. Øverst på låget har den runde plade været anbragt, og vulsterne uden spor af lodning har dannet kant omkring låget.

Sølvpladen vil i så fald have været et ikke skjult, men dominerende midtpunkt.

Der er mange ting, der taler til fordel for Ramskous teori. Den runde sølvplade er et mesterværk. En tyr som ligger i uendelig ro med hævet hoved. Ved dens fødder ligger et dyr på lur med stirrende øjne, tykke poter og en lang piskeagtig hale. Over tyrens nakke løber en hund af sted, og en anden ligger sammenkrøbet under dens bagben. En præstinde med sporer på fødderne og et sværd i venstre hånd, synes at ville svinge sig op på tyrens ryg.

Halen ender i en aksformet disk. Hele baggrunden er dækket af en mangfoldighed af blade, som skal fortælle os, at vi ser ind i en verden, hvor livet har sin oprindelse. På tyrens pande er der et

tredebbelt tegn: øverst en trekant, symbol på verdensaltet, i midten solhulet med de fem stråler og derunder den buede måneskål, i hvilken en solstråle er trængt ned.

Thorkild Ramskou har ikke helt uret i, at dette sceneri næppe har været skjult, men har siddet synligt for alle.

Den gode Ramskou er dog ikke den første, som fremsætter denne teori, idet den tidligere er fremsat af Rudolf Grosse i bogen »Der Silberkessel von Gundestrup - Ein Rätsel keltischer Kunst«, der udkom i 1963. Heri omtales »bundpladen« og i en anmærkning hedder det: »Bundpladen, der var forgyldt lige som ellers kun de syv udvendige plader, bliver straks forstøvet med hensyn til dens funktion, hvis man betragter den som opsats til karrets låg, der er ødelagt og gået tabt. Mange argumenter taler for en sådan placering«.

Ligeså stiller Ramskou spørgsmålstegn ved pladernes rækkefølge, og det samme har Rudolf Grosse gjort med en udførlig redegørelse for den rækkefølge, som forekommer ham sandsynlig ud fra en række logiske betragtninger over bl.a. gamle gudemyster.

Der sker dog næppe lige straks noget med Gundestrupkarret på Nationalmuseet, før der er bragt stærkere indicier om tyrebilledeets placering i marken.

Men diskussionen om det fantastiske kar ser ud til at kunne få en ny oplusning.

H. Morell Jørgensen

Den fornemme sølvplade med tyresbilledningen, som nu er placeret løst i bunden af karret, men som andre mener var knyttet til et nu forsvundet låg over karret.

Ny diskussion om Gundestrupkarret

■ Den store sølvkedel fra Gundestrup ved Aars, der blev fundet i 1891 trekvart meter nede i Rævemosen, er kommet i arkæologernes søgelys igen.

Det var ikke et helt kar, de undrende tørvegravere fik på spaden dengang. De billedprydede plader lå flået fra hinanden, samlet i den skålformede underdel.

Karret måtte altså rekonstrueres, men det voldte ikke særlige vanskeligheder. De firkantede billedfelter lod sig forene til en omløbende frise med figurer indvendig og udvendig, og alle plader har på alle kanter spor af lodning.

Et par runde vulster uden loddespor blev anbragt øverst på randen som en - desværre - ufuldstændig - kantning, og en rund plade, der heller ikke ses at have været fastgjort, blev lagt løst i bunden af karret.

Museumsinspektør Thorkild Ramskou har som så mange andre spekuleret over de mange problemer, som rejser sig i forbindelse med Gundestrupkarret, og i det nyeste nummer af tidsskriftet »Skalk« kaster han en brand ind i sjælen på de mange, der har beskæftiget sig med karret.

Han skriver, at der næppe kan rettes indvending mod selve karrets form, men andre detaljer på karret, der er udstillet på Nationalmuseet og har en tro kopi på Aars museum, kan efter Ramskous mening forekomme diskutabile.

Thorkild Ramskou hæfter

sig især ved den runde plade, som er anbragt løst i bunden af karret, hvilken placering han synes er urimelig, uanset hvad karret har været brugt til.

Det har sandsynligvis været flydende varer, som helt har skjult pladen, og som har været i vejen, når de sidste rester i karret skulle øses op, især da pladen ligger løst.

Ramskou foreslår som en mulig løsning, at karret har været dækket af et trælag, som er gået til i tidens løb uden at efterlade sig spor. Øverst på låget har den runde plade været anbragt, og vulsterne uden spor af lodning har dannet kant omkring låget.

Sølvpladen vil i så fald have været et ikke skjult, men dominerende midtpunkt.

Der er mange ting, der taler til fordel for Ramskous teori. Den runde sølvplade er et mesterværk. En tyr som ligger i uendelig ro med hævet hoved. Ved dens fødder ligger et dyr på lur med stirrende øjne, tykke poter og en lang piskeagtig hale. Over tyrens nakke løber en hund af sted, og en anden ligger sammenkrøbet under dens bagben. En præstinde med sporer på fødderne og et sværd i venstre hånd, synes at ville svinge sig op på tyrens ryg.

Halen ender i en aksformet dusk. Hele baggrunden er dækket af en mangfoldighed af blade, som skal fortælle os, at vi ser ind i en verden, hvor livet har sin oprindelse. På tyrens pande er der et

tredobbelt tegn: øverst en trekant, symbol på verdensaltet, i midten solhjulet med de fem stråler og derunder den buede måneskål, i hvilken en solstråle er trængt ned.

Thorkild Ramskou har ikke helt uret i, at dette sceneri næppe har været skjult, men har siddet synligt for alle.

Den gode Ramskou er dog ikke den første, som fremsætter denne teori, idet den tidligere er fremsat af Rudolf Grosse i bogen »Der Silberkessel von Gundestrup - Ein Rätsel keltischer kunst«, der udkom i 1963. Heri omtales »bundpladen« og i en anmærkning hedder det: *Bundpladen, der var forgyldt ligesom ellers kun de syv udvendige plader, bliver straks forståelig med hensyn til dens funktion, hvis man betragter den som opsats til karrets låg, der er ødelagt og gået tabt. Mange argumenter taler for en sådan placering.*

Ligeså stiller Ramskou spørgsmålstegn ved pladernes rækkefølge, og det samme har Rudolf Grosse gjort med en udførlig redegørelse for den rækkefølge, som forekommer ham sandsynlig ud fra en række logiske betragtninger over bl.a. gamle gudemyster.

Der sker dog næppe lige straks noget med Gundestrupkarret på Nationalmuseet, før der er bragt stærke indicier om tyre billedets placering i marken.

Men diskussionen om det fantastiske kar ser ud til at kunne få en ny opblussen.

H: Morell Jørgensen

Den fornemme sølvplade med tyreabildningen, som nu er placeret løst i bunden af karret, men som andre mener var knyttet til et nu forsvundet låg over karret.

»Polit.« skriver:

*Polit. skriver:

"Rævemosen"
et besøg værd

Sølvbryllupsfesten i Skivum

hos gaardejer Magnus Mogensen og hustru, Ingedal, blev indledet med sang og musik ved hjemmet, hvor der var rejst æresport. 40—50 gratulanter var mødt i de første morgentimer og deltog i en frokost.

Ved aftenfesten samledes ca. 175 gæster i hjemmet. Spisningen foregik i et selskabshus, og ved hovedbordet sad sølvbrudeparret naturligvis flankeret af børnene — 10 sønner og en datter, 11 børn ialt, hvoraf tre er gifte.

Ved bordet talte pastor Borella, lærer Ove Nielsen, svogeren, Chr. Solyang, Katbygaards Mark, samt en søster til sølvbruden fra Skæl og Chr. Nielsen, Øster Skivum.

Endvidere blev sølvbrudeparret hyldet i flere sange, og til slut takkede Magnus Mogensen for den store opmærksomhed. Senere blev der lejlighed til en svingom.

Den følgende dag var ungdommen gæster hos sølvbrudeparret i et antal af ca. 100.

Alle, som vil glæde os

paa vor 25 aars bryllupsdag, bedes samles med os i vort hjem torsdag den 23. august kl. 17. Gæsterne bedes melde sig i Skivum brugsforening, telefon 5, senest fredag den 17. august. Kirstine og Magnus Mogensen, Ingedal, Skivum.

Timmerland

efter en ajletønde, en stige og nogle granlægter. Paa vej hjem med disse effekter var han blevet stoppet af politiet mellem Haverslev og hovedvej A 13. Dommene afsiges snart.

VEGGER

Fem sønner i trøjen

Fra fredag den 9. september kan gdr. Magnus Mogensen, Skivum,

sikkert paastaa at være øjeblikkets største leverandør af soldater til den danske hær. Han har ikke mindre end 5 sønner i kongens klæder paa én gang. Det mærkeligste er, at ingen af sønnerne er tvillinger, trillinger eller firlinger. Alligevel kan det lade sig gøre paa følgende maade: Erik Mogensen, genindkaldt til Hvorup, Fritz Mogensen, genindkaldt til Varde, Alfred Mogensen, genindkaldt til Viborg, Sander Mogensen, soldat i Gaza, og endelig Georg Mogensen, rekrut i Viborg.

LØGSTØR OG OMEGN

Rebstrup Uldspinderi genopbygget i Brede

Bygningen ser ud nøjagtigt som den gjorde i Rebstrup. Men murværk, tag og vinduer er nyt – de gamle materialer var for ringe.

Det gamle vandtrukne spinderi har ligget 17 år i mølpose på Nationalmuseet. 31. maj åbnes det for publikum, men forinden vil den tidligere ejer, Aage Pedersen, Rebstrup, vise, at maskinerne stadig er perfekte

Af
GRETE MILL

For 18 år siden købte Nationalmuseet det gamle uldspinderi i Rebstrup ved Sønderup. Nu er det

genopbygget, og den tidligere ejer, Aage Pedersen, Rebstrup, er i Brede for at få maskineriet i gang igen efter de mange år i mølpose.

Han nærer ingen tvivl om,

at det hele virker endnu. Han skal i hvert fald nok få det til det, bistået af brødrene Elmer og Otto Pedersen, som han oplærte i spinderiet, da de gamle maskiner endnu var i funktion.

Uldspinderiet fra Rebstrup var landets sidste vandtrukne spinderi. Det var i brug indtil 1962 og kunne da – ligesom det formentlig kan i dag – lave perfekt håndstrikket garn af fin kvalitet.

– Vi vil bevise, at det kan endnu, selv om maskineriet allerede for 100 år siden blev anset for at være forældet. Vi skal have sat uld og garn på, så man kan se, hvordan det fungerede. Men normalt skal der ikke arbejdes i spinderiet. Der er ikke plads til, at der

både kan arbejdes og være publikum.

Aage Pedersen er den eneste i lan det, der ved alt om, hvordan uldspinderiet fungerer. Han overtog det efter faderen, Kr. Madsen Pedersen, som fik det i begyndelsen af 20'erne. Han var uldspinder om vinteren, murer om sommeren. Men spinderiet er ældre, og maskinerne, som er fremstillet i Tyskland, kan dateres til i hvert fald 1870.

**Spinderiet solgt
for 18.000 kr**

Maskineriet markerer overgangen fra ren håndkraft til halvindustri, og spindemaskinen, der drives ved vandkraft, er en halv-kraft maskine. Foruden spindemaskinens 160 tråde er det brugen af vandhjulskraften, der har påkaldt sig museumsfolkernes interesse. Tidligere sørgede en lille sø ved spinderiet for vandet, nu er det Mølleåen, der klarer den del.

Nationalmuseet har ladet det gamle spinderi genopstå, som det så ud i Rebstrup. Stump for stump blev inventar og dele af bygningen i 1963 pillet fra hinanden og nummereret, og kort tid forinden, mens spinderiet endnu fungerede, blev det hele filmet. Kun murværk og tag kom ikke med til Sjælland – ud over en bid af muren.

Siden har Aage Pedersen været i Brede adskillige gange for at følge rekonstruktionen. En ting, som ikke altid har huet ham, fordi tempoet efter hans opfattelse har været for træt. Nationalmuseet købte i sin tid hele herligheden for 18.000 kr. Siden er beløbet mangedoblet ved genopførelsen.

– Først i 1974 var spinderiet

Aage

i rejse
færdig
kvikt,
som h
meget
nere. I

– De
rigtige
stod e
bygnir

Det va
var jo
landet
jeg ha
billede
selvføl
der ho
flyttet
jeg al
han fi
sagde
selv o
før fyr
en ben
re, fik

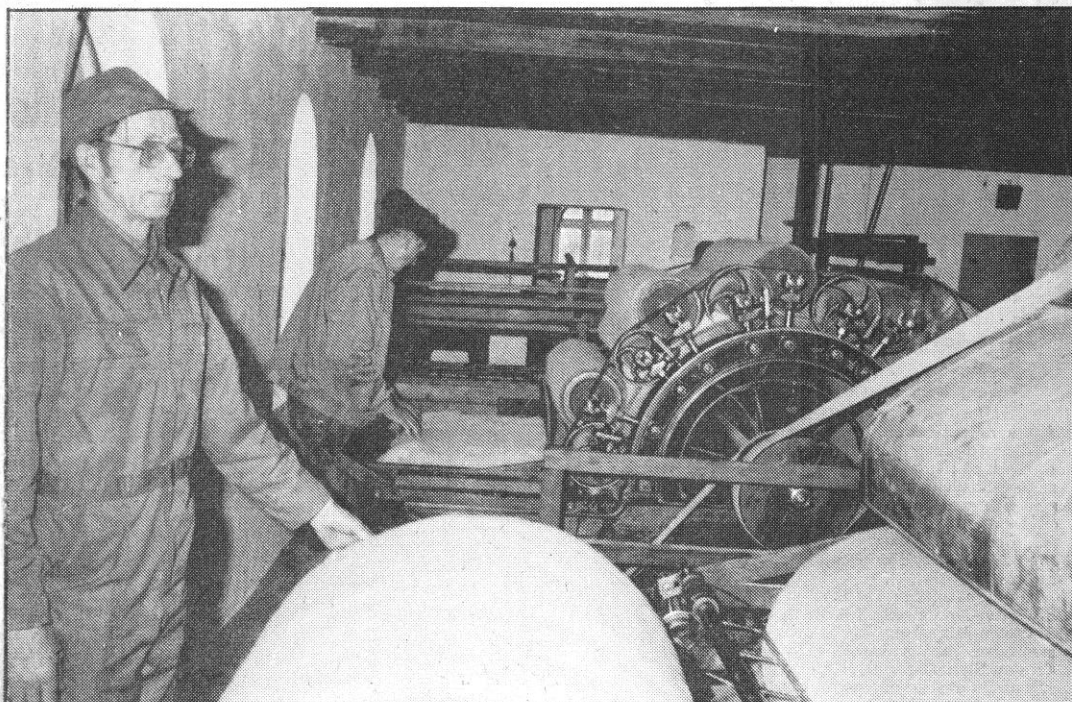
bejdes og være

ersen er den
det, der ved alt
uldspinderiet
overtog det ef-
Kr. Madsen Pe-
fik det i begyn-
ne. Han var uld-
vinteren, murer
n. Men spinde-
og maskinerne,
illet i Tyskland,
til i hvert fald

solgt
kr

markerer
ren håndkraft
ri, og spindema-
drives ved
en halv-kraft
uden spindema-
åde er det bru-
juls-kraften, der
ig museumsfol-
esse. Tidligere
es ved spinde-
det, nu er det
klar den del.
seet har ladet
nderi genopstå,
ud i Rebstrup.
ump blev inven-
bygningen i 1963
anden og num-
ort tid forinden,
et endnu funge-
hele filmet. Kun
tag kom ikke
nd – ud over en

Aage Pedersen
adskillige gan-
rekonstrukti-
som ikke altid
i, fordi tempoet
tætte se har væ-
Nationalmuseet
i hele herlighe-
0 kr. Siden er
gedoblet ved
1.
4 var spinderiet

Aage Pedersen ved maskineriet i det gamle uldspinderi.

i rejsehøjde, og først nu er det færdigt. Det er nu ikke særlig kvikt, synes Aage Pedersen, som heller ikke har alt for meget til overs for københavnerne. I almindelighed.

– Det er ligesom, de ikke rigtig er til at snakke med. Jeg stod en dag og kiggede på bygningen af huset. Gloede. Det var, hvad jeg gjorde. Jeg var jo lige kommet ind fra landet. Da ville en fotograf, jeg havde med, gerne tage et billede af bygningen. Det var selvfølgelig i orden, men da der holdt en knallert i vejen, flyttede jeg den. Det skulle jeg aldrig have gjort. Hvor blev ejeren da vred. Nu havde han fire meter længere hjem, sagde han. Og kørte, i øvrigt, selv om det var et par timer før fyraften. Da jeg kom med en bemærkning om det senere, fik jeg at vide, at den slags

tit skete. Så kan man bedre forstå, at et arbejde kan tage så lang tid.

Det er vistnok militærnægtere og langtidsledige, som har arbejdet med tingene. Hvad ved jeg. Men nu er det i hvert fald færdigt, og huset åbnes 31. maj. Jeg ved nu ikke, om der sker noget i den anledning. Men jeg og familien kommer da i hvert fald.

Tre mand om at køre maskineriet

Der skal tre mand til at passe spinderiet, og derfor har Aage Pedersen sine tidligere medhjælpere med til indkøringen og demonstrationen. På en dag kan 75 pund køres igennem.

Den første maskine, ulden skal igennem, er vulfen. Den sørger for at rykke ulden i stykker og rense den for sand.

Derefter fortsætter ulden i en af de to kartemaskiner. De sender ulden ud i triller, som vikles om nogle ca. en meter lange stokke. Herefter kommer halv-kraftmaskinen i brug. På den ændres trillerne til enkelttråde, hvorefter disse til sidst samles til to- eller tretrådet garn, der rulles op i klauser eller fed.

Med salget til Nationalmuseet har Aage Pedersen sikret bevarelsen af Rebstrup Uldspinderi, der ikke mindst vandt stor berømmelse under Anden Verdenskrig. Da valfartede himmerlændinge og mange andre på det nærmeste til spinderiet for at få omsat uld i garn. Det gik så voldsomt til, at Aage Pedersens far indførte begrænsninger. Kom man med en mængde uld, fik man kun en del af det med tilbage, for at der også

skulle være forsyninger til dem, der virkelig havde behov for garn. Da det ikke hjalp, fandt han på at forlange lægeattest på, at man var i nød, før han forarbejdede ulden. Heller ikke det kunne dæmpe efterspørgslen, selv om fåreavlerne havde afleveringspligt og det, der foregik i spinderiet var ulovligt.

I 1944 gik det da også galt. Spinderiet blev standset, og Aage Pedersens far idømt en bøde på 16.000 kr samt en måned i Nibe arrest. Halvdelen af bøden kom ind gennem bidrag fra taknemmelige kunder, resten klarede Kr. Madsen Pedersen. Han tog straffen og fik en større modtagelse med æresport og blomster, da han kom hjem. Og efter krigen fik spinderiet igen lov til at køre. Da overtog Aage Pedersen virksomheden, og efterspørgslen på at få uld spundet der steg atter til det overvældende. I så høj grad, at Aage Pedersen indførte kun en månedlig bestilningsdag. Men i de seneste år var spinderiet kun i brug i december.